

วารสารพุทธศิลปกรรม

JOURNAL OF BUDDHIST ARTS

06

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 | มกราคม - มิถุนายน 2566 | Vol. 6 No. 1 | January - June 2023 |

ISSN : 1905-534x (Print)
ISSN : 2697-6099 (ONLINE)

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

แนวทางการส่งเสริมคีตล้านนาเชิงพุทธ Guidelines for enhancing the Buddhist Lanna Songs

ประพันธ์ แก้วเก้, พูนชัย ปันธิยะ

Praphan kaewke, Phoonchai Punthiya

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, Email: praphanaewke@gmail.com

บทคัดย่อ

“คีตล้านนา” คือ เพลงขับขาน การขับร้องการบรรเลง และการขับลำนำเพลงพื้นบ้าน ได้แก่ การบรรเลงดนตรีพื้นบ้าน การขับขาน “คำว” “จ้อย” “ซอ” เพลงโพล์ของ “คำเมือง” และเพลง “ลูกทุ่งคำเมือง” เรียกอีกอย่างหนึ่งเป็นเพลงพื้นบ้าน ซึ่งบ่งบอกถึงวิถีชีวิตของคนในสังคมโดยเฉพาะสังคมล้านนาที่มีหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาสอดแทรกอยู่ในเนื้อเพลง มีการใช้ภาษาล้านนา ซึ่งเป็นภาษาประจำถิ่นในการนำเสนอ เมื่อเราได้ฟังแล้วจะทำให้เรามีความรู้สึกรักในภาษาถิ่น รู้สึกหวงแหนและอยากอนุรักษ์ศิลปะเพลงพื้นบ้านให้ลูกหลานคนรุ่นใหม่ หลักธรรมที่สอดแทรกในเพลงพื้นบ้านจะทำให้เรารู้ว่าสิ่งใดที่กระทำลงไปทั้งๆ ที่รู้ว่าสิ่งนั้นผิดศีลธรรม แต่เรายังทำอยู่ จะทำให้ได้รับผลกระทบตามที่ตนเองกระทำ ทำให้ผู้ชมผู้ฟังมีสำนึกถึงบาป บุญ คุณ โทษ เช่น เพลงศีล 5 เป็นต้น นับว่าเป็นศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่นที่สมควรส่งเสริมอนุรักษ์พัฒนาเพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้รับชมและซึมซับศิลปวัฒนธรรมอันดีงามนี้ไว้เพื่อการสืบทอดให้คงอยู่คู่ชาวล้านนาต่อไป

คำสำคัญ: แนวทาง, คีตล้านนา, ศาสนาพุทธ

Abstract

“Kita Lanna” involves singing, playing musical instruments, and performing folk songs. The repertoire includes traditional folk music such as

Singing “Khao”, “Joy”, “Saw”, “Kham Mueang” folk songs, and “Luk Thung Kham Mueang”. These songs, also known as folk songs, reflect the way of life of the people, particularly in Lanna society. The lyrics are written in the native Lanna language, which adds to the charm of the performance. When we listen to these songs, we experience a profound sense of love for the local language and a desire to preserve this folk music for future generations. Folk songs convey important moral lessons, often rooted in Buddhist teachings. They serve as a reminder of the consequences of our actions, making us aware that engaging in immoral behavior will result in negative karma. The songs evoke a sense of guilt, merit, and responsibility, such as the ones based on the Five Precepts. This art form is deeply connected to local culture and should be promoted, preserved, and nurtured for the benefit of future generations. It is essential that they have the opportunity to witness and appreciate this valuable art and culture, ensuring its continuation within the Lanna community.

Keywords: Guidelines, Lanna Songs, Buddhist

บทนำ

ดนตรีเป็นศิลปะที่อาศัยเสียงเพื่อเป็นสื่อในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ไปสู่ ผู้ฟังเป็นศิลปะที่ง่ายต่อการสัมผัส ก่อให้เกิดความสุข ความปลื้มปิติพึงพอใจให้แก่มนุษย์ได้ นอกจากนี้ได้มีนักปราชญ์ท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า “ดนตรีเป็นภาษาสากลของมนุษยชาติเกิดขึ้นจากธรรมชาติและมนุษย์ได้นำมาดัดแปลงแก้ไขให้ประณีตงดงามไพเราะเมื่อฟังดนตรีแล้วทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิด ต่าง ๆ” นั่นก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เราได้ทราบวามมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นชนชาติใดภาษาใดก็สามารถรับรู้รสชาติของดนตรีได้โดยใช้เสียงเป็นสื่อได้เหมือนกัน ศิลปะดนตรีนี้เกิดขึ้นจากธรรมชาติที่ได้นำมาดัดแปลงแก้ไขให้เกิดความประณีตงดงามและความไพเราะ ทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิด รวมทั้งความรู้สึกทางอารมณ์ต่าง ๆ เช่น รัก โกรธ เกลียด กลัว โศกเศร้า หรือดีใจ และสามารถถ่ายทอดความรู้สึกดังกล่าวให้ผู้อื่นรับรู้ได้

(สุกรี เจริญสุข, 2533: 8-9)

รูปแบบคีตลักษณ์ หรือรูปแบบของดนตรี (Form) เป็นลักษณะของบทเพลงแต่ละแบบที่มีความแตกต่างกันโดยขึ้นอยู่กับผู้แต่งว่าจะดำเนินไปในทิศทางใด รูปแบบดนตรีเบื้องต้นมี 4 ประเภท คือ

เอกบท (Unitary Form) คือบทเพลงที่มีทำนองหลักเพียงทำนองเดียว อาจใช้สัญลักษณ์เป็น A เช่น เพลงชาติไทย เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงบัวขาว เป็นต้น

ทวิบท (Binary Form) คือบทเพลงที่มี 2 ตอน หรือ 2 ท่อน ที่มีทำนองหลักอยู่โดย 2 ลักษณะ (A B) ในการบรรเลงแบบเอกบทอาจบรรเลงซ้ำกันหลาย ๆ เทียบก็ได้เช่น A A B B หรือ A A B เป็นต้น

ตรีบท (Ternary Form) คือ บทเพลงที่แบ่งเป็น 3 ตอนหรือ 3 ท่อน หรือมีทำนองหลัก 3 ลักษณะ (A B A) หรือ (A A B A) เป็นรูปแบบที่ใช้สำหรับบทเพลงขับร้องเป็นส่วนใหญ่ บางครั้งเรียกว่า Song Form

รอนโด (Rondo Form) คือบทเพลงที่มีสร้อยเพลง ประกอบด้วยทำนองหลักและทำนองขัดแย้ง 2 แกน (A B A C A) บทเพลงที่มีรูปแบบแบบนี้ได้แก่ เพลงกราวกีฬา รักกันไว้เถิด สามัคคีชุมนุม ขาวดง เป็นต้น

เพลงพื้นบ้าน หมายถึง ทำนองที่มีเนื้อร้องของคนแต่ละท้องถิ่น เช่น ภาคกลางมีลำตัด เพลงฉ่อย เพลงอีแซว ภาคใต้มีเพลงเรือ เพลงลา เพลงบอก เพลงกล่อมทารก สวดมอลัย ภาคอีสานมีลำกลอน ลำยาวหรือลำลอง ลำภูไท ลำผญาอ้อย ภาคเหนือมีจ้อย, ซอ, ค่าว, ฮ่า เป็นต้น

ความสุขความเพลิดเพลินของมนุษย์มีหลายรูปแบบ บางคนก็อาจจะมีความสุขจากการสนทนาพูดคุย บางคนอาจจะมีความสุขจากการปฏิบัติธรรม สวดมนต์ บางคนมีความสุขจากการได้ฟังสำนวนโวหาร คำโคลงคำกลอนหรือดนตรี นาฏศิลป์ ร้องรำทำเพลง หรือการขับขาน จ้อย ซอ ในคิต ก็เหมือนกันก็สามารถทำให้คนมีความสุขระดับหนึ่ง คิตล้านนาก็เป็นเครื่องกล่อมบรรเลงให้คนในสังคมได้มีความสุขประทับใจ ซึ่งใจ

คิตล้านนา โดยเฉพาะเพลงพื้นบ้านล้านนาไม่ได้เป็นเพียงเพลงสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังสอดแทรกเนื้อหาสาระ ข้อคิดต่างๆ คำสอนของทางพระพุทธศาสนาเอาไว้ ซึ่งถือว่าเป็นนวัตกรรมที่ปรากฏอย่างหนึ่งในสังคมไทย ที่สะท้อนให้เห็นว่า เพลงคำเมืองไม่ได้มีแต่ความบันเทิง แต่มีเนื้อหาสาระคำสอนสอดแทรกอยู่เสมอและได้แสดงให้เห็นถึงความสามัคคี สภาพวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่ปลูกฝังให้คนในสังคมมีจิตใจดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เช่น แบบ

พี่น้อง ในสังคมปัจจุบันนี้มีปัญหามากมาย ทั้งปัญหาครอบครัว เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ทำให้สังคมขาดคุณธรรม จริยธรรม และการดำเนินชีวิตแบบไทย

ในเพลงคำเมืองเป็นศิลปะพื้นบ้าน ที่มีท่วงทำนองและสำเนียงภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งมีการสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ซึ่งเพลงคำเมืองยังสอดแทรกเรื่องราว เหตุการณ์ต่างๆ และหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น เรื่องเกี่ยวกับศีลห้า การสื่อสารออกมาในหลายรูปแบบ เน้นความสนุกสนาน เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจถึงความหมายที่เพลงคำเมืองได้สื่อออกมา และง่ายต่อการจดจำ เพราะเนื้อเพลงเป็นภาษาที่เข้าใจได้ง่าย ไม่ซับซ้อน และในปัจจุบันประชาชนมีทางเลือกในการเข้าถึงสื่อได้ง่ายขึ้น เช่น วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

คีตล้านนา

ล้านนา ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน เป็นภูมิภาคหนึ่งของประเทศไทยที่มีวัฒนธรรมประเพณีเป็นของตนเอง คือ มีศิลปะ ภาษา การพูด และบทเพลงเป็นเอกลักษณ์ของตนที่นำไปแสดงไปขับขานขับร้องในงานประเพณีต่าง ๆ แล้วแต่ช่วงฤดูกาล ซึ่งบทเพลงการขับร้องมีคตินิยมแฝงอยู่ในเนื้อเพลง เช่น เพลงอ้ายคำ เนื้อเพลงกล่าวถึงวิถีการดำเนินชีวิตของผู้หญิงแก่คนหนึ่งที่มีชื่อว่าอ้ายคำ เป็นบทเพลงของศิลปินเพลงจรัส มโนเพชร

คีตล้านนา หมายถึง เพลงขับขาน การขับร้อง การบรรเลง และการขับลำนำเพลงพื้นบ้าน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2564: 250) ได้แก่ การบรรเลงดนตรีพื้นบ้าน การขับขานคำว้า จ้อย ขอ เพลงโพล์ของคำเมือง และเพลงลูกทุ่งคำเมือง (กาญจนา อินทรสุนานนท์, 2525: 151)

ชีวิตของชาวล้านนาแต่เดิมนั้น ผู้คนพัวพันอยู่กับเสียงเพลงเกือบตลอดเวลา ตั้งแต่วัยทารก มีเพลงขับกล่อม ในวัยเด็ก มีเพลงประกอบการละเล่นต่างๆ ที่ทำให้การละเล่นนั้นสนุกสนาน เมื่อถึงวัยหนุ่มสาว ก็มีประเพณีการแ้วสาว ซึ่งหนุ่ม ๆ จะนำเครื่องดนตรีประเภท สะล้อ ซึง เปีย ขลุ่ย บรรเลงไปตามทางขนะไปเยือนหญิงที่ตนหมายปอง มีการขับลำนำที่เรียกว่า จ้อย ส่วนในงานพิธีและงานรื่นเริงตามเทศกาลต่าง ๆ เช่นในพิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีบวชนาค ฟ้อนผีมดผีเม็ง เช่นผีบรรพบุรุษ จะประกอบไปด้วยการบรรเลงดนตรี การขับร้องเพลงและการแสดงเพลงปฏิพากย์ที่เรียกว่า “ขอ” แม้ในช่วงสุดท้ายที่ชีวิตดับสูญ เพลงก็มีบทบาทที่จะ

บรรเลงในพิธีชักปราสาทบรรจุศพเข้าสู่ป่าช้า ทั้งนี้ยังมีเพลงคำเมืองที่มีการสร้างสรรค์ประยุกต์ให้มีความสนุกสนานมากขึ้น คือการนำเอาคำเมืองมาใส่ทำนองเรียกสั้นๆ ว่า เพลงคำเมือง (พรพรรณ วรรณ, 2542: 63)

ประเภทของคิตลำนนา

คิตลำนนา หรือ เพลงพื้นบ้านลำนนา เน้นเพลงที่มีความสนุกสนาน สามารถใช้ร้องเล่นได้ทุกโอกาส ไม่จำกัดฤดู ไม่จำกัดเทศกาล ส่วนใหญ่นิยมใช้ร้องเพลงเพื่อผ่อนคลายอารมณ์ และการพักผ่อนหย่อนใจ โดยลักษณะการขับร้องและท่วงทำนองจะ อ่อนโยน ฟังดูช้า ๆ นุ่มนวล

คิตลำนนาประกอบด้วย การบรรเลงดนตรีพื้นบ้านลำนนา การขับขาน ได้แก่ คำว จ้อย ซอ เพลงเด็ก และเพลงคำเมือง

1. การบรรเลงดนตรีพื้นบ้านลำนนา เป็นการบรรเลงโดยใช้เครื่องดนตรีหลัก ได้แก่ ปี่ ซึง สะล้อ ซอด้วง เป็นต้น การบรรเลงท่วงทำนองจะอ่อนโยน ฟังดูเนิบนาบ นุ่มนวล

2. คำว (อำนาจ กล้าพัด, 2559: 191) ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.มณี พะยอมยงค์ ได้กล่าวว่าคำวเป็นชื่อของลักษณะการเรียบเรียงถ้อยคำให้เป็นระเบียบเหมือนห่วงโซ่ เพราะคำว่า “คำว” ตรงกับ “เงือกคำว” ของภาคเหนือ หมายถึงเชือกเส้นโต ๆ ยาว ๆ พระครูสีลสังวรวิจิตร กล่าวว่า “คำว” เป็นวรรณกรรม เป็นกลอนหรือกวีนิพนธ์อย่างหนึ่งของชาวลำนนา คำวแบ่งได้ดังนี้

1) คำวก้อม เป็นคำวสั้นๆ หรือสุภาษิตสั้น ๆ เป็นโวหารที่กินใจ มีเนื้อความจบลงในตัวเอง เช่น “เยยะหื้อเป็นฮัก ยากนักจักหวัง เยยะหื้อเป็นจัง กำเดียวก็ได้” หรือคำวนางจมของพระยาพรหมโวหาร “ยามเมื่อฮัก น้ำสั่มว่าหวาน ใจบ่เจยบาน น้ำตาลว่าสั่ม” เป็นต้น

2) คำว้อง เป็นคำวสั้นๆหรือสุภาษิตสั้นๆตามปกติจะเป็นคำวก้อมโดยที่คำสุดท้ายของคำวส่งไปสัมผัสกับท่อนหัวของคำวนั้น จนสามารถนำมาขับเป็นทำนองเสนาะที่เรียกว่า “จ้อย” วนเวียนไปมาได้โดยไม่รู้จบ เช่น “ ก่ำกั๊ดบ่ดี ก็ขายสะลี แล้วก็เปลี่ยนมานอนสาต ถ้าก่ำกั๊ดฉลาด เขาก็ขายสาต แล้วเปลี่ยนมานอน สะลี...ก่ำกั๊ดบ่ดี...” วนไปเวียนมาเรื่อยๆ ไม่รู้จบ

3) คำวู้ เป็นคำวยาวที่หนุ่มสาวเขียนเป็นจดหมายรักโต้ตอบกัน ถ้าใครเขียนไม่เก่ง ก็จ้างวานผู้อื่นเขียนให้

4) คำว่าฮ่ำ เป็นคำยาวที่พรรณนาถึงเหตุการณ์ต่างๆ เช่น คำว่าฮ่ำ 700 ปีเมืองเชียงใหม่ คำว่าประวัติครูบาทวีชัย

5) คำว่าซอ หรือคำว่าธรรม เป็นคำยาว ใช้แต่งเรื่องราวที่มาจากชาดกหรือเรื่องจักรวาลต่างๆ เช่น หงส์หิน เจ้าสุทนต์นางบัวคำ จันตะคาปูลี

6) คำว่าปล่อย เป็นคำที่เขียนขึ้นในลักษณะเพื่อคำผู้ที่มีพฤติกรรมอันไม่ถูกต้อง เพื่อประชดประชันสังคม หรือในลักษณะสนทนา มักจะไม่ระบุชื่อผู้แต่ง

3. จ้อย (พรพรรณ วรรณ, 2542: 63) คือการขับร้องเดี่ยวที่เอื้อนเสียงทอดยาวแบบเดียวกับการขับลำนำของไทยภาคกลาง เป็นการนำบทประพันธ์ของภาคเหนือ นำมาขับร้องเป็นทำนองสั้น ๆ โดยเนื้อหาเป็นการระบายความในใจ แสดงอารมณ์ความรัก ความเจ็บเหงา เนื้อหาอาจจะนำมาจากบทคำ ทั้งนี้ มีผู้ขับร้องเพียงคนเดียว โดยจะใช้ดนตรีบรรเลงหรือไม่ก็ได้ ยกตัวอย่าง เช่น จ้อยให้กับคนรักรู้คนในใจ จ้อยประชันกันระหว่างเพื่อนฝูง และจ้อยเพื่ออวยพรในโอกาสต่าง ๆ หรือจ้อยอำลา

4. ซอ (อำนวย กล้าพัด, 2559: 215) คือลำนำที่ขับร้องด้วยทำนองไพเราะ โดยมีเป็นเครื่องดนตรีให้ทำนอง ซอจะต้องขับร้องด้วยถ้อยคำที่สัมผัสคล้องจองกัน ตามถ่วงทำนองของเพลงซอนั้นๆ ซอแต่ละทำนองนั้นจะส่งคำสัมผัสและรับคำสัมผัสที่ไม่เหมือนกัน “คำซอ” หรือบทขับร้องนั้นจะไม่ส่งสัมผัสเหมือนบทคำหรือบทกวีเลย แต่จะสัมผัสโยงถ้อยคำในทำนองแต่ละเพลงนั้นโดยเฉพาะเท่านั้นทำนองซอนั้นมีอยู่ด้วยกันหลายทำนอง แต่ก็ไม่มีประวัติทราบแน่ชัดนักเกี่ยวกับผู้แต่งทำนองซอนั้นๆ นอกจากจะให้ชื่อทำนองซอนั้น ๆ ตามสถานที่ อันเป็นที่มาของคำซอนั้น ๆ เช่น ซอทำนองเชียงใหม่ ทำนองเชียงแสน ทำนองล่องน่าน ลำปาง ล่องน่านปั่นฝ้าย ซอพม่า ซอเงี้ยว ซอฮ่อ ซอจะปุ ซอละม้าย ซอพระลอ และซอเก๋บนก

5. เพลงเด็ก (เพลงพื้นบ้านในภาคเหนือ, 2562: ออนไลน์) มีลักษณะคล้ายกับเพลงเด็กของภาคอื่น ๆ คือ เพลงกล่อมเด็ก เพลงปลอบเด็ก และเพลงที่เด็กใช้ร้องเล่นกันได้แก่ เพลงกล่อมลูก หรือเพลงฮื้อลูก และเพลงสีกจุง-จา (สีก จุง-จา หมายถึง เล่นชิงช้า) ซึ่งการสีกจุง-จาเป็นการละเล่นของภาคเหนือ จะผู้เล่นมีกี่คนก็ได้โดยชิงช้าทำด้วยเชือกเส้นเดียวสอดเข้าไปในรูกระบอกไม้ซาง แล้วผูกปลายเชือกทั้งสองไว้กับต้นไม้หรือใต้ถุนบ้าน

6. เพลงคำเมือง (พรพรรณ วรรณ, 2542: 43) คือการนำเอาคำเมืองมาใส่ทำนองได้แก่ โพล์คของคำเมือง เพลงสตริงคำเมืองและเพลงลูกทุ่งคำเมือง

คีตลำนากับคำสอนทางพระพุทธศาสนา

เนื้อหาเพลงในคีตลำนามีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสอดแทรกในเนื้อหาเพลงมากมาย โดยเฉพาะหลักธรรมคำสอนในการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน ซึ่งศิลปินในล้านนาได้นำเอาหลักธรรมต่างๆ มาแต่งเป็นบทเพลง ทั้งบทจ้อย บทขอ บทคำว และบทเพลงคำเมือง ปรากฏดังนี้

1) บทคำว และบทจ้อยสามารถใช้เนื้อหาสาระบทเดียวกันได้แตกต่างกันที่ท่วงนองที่ซับซ้อน

ความหลง โดยพ่อครูอำนวย กล้าพัต (อำนวย กล้าพัต, 2559: 182)

หลงจิตหลงใจ	บ้าดีแต่ๆ	บ้าเหมือนดังอัน	หลงตาง
หลงเข้าป่าไม้	ดงดอยหนาหนาม	กลับมาหาตาง	กำเดียวก็ได้
หลงจิตหลงใจ	ไฟไหนจักได้	บ่มีวันเนอ	เจื้อเตื่อะ
จักลำบากใจ	เมื่อไปเต็กเมอะ	จักสิ่งอัน	บ่กวร
หลงเหยหลง	หลงตางป่าไม้	แหนมหลงได้	ชาววัน
ยังกลับบ่อกบัก	คืนได้หนหลัง	หลงใจ-หลงกำ	หลงคืนบ่ได้
เพราะหลงอ๋อใจ	หลงคอหลงไ้	หลงจักคืนไป	ยากล้า

ความลุ่มหลงเป็นสิ่งที่ไม่ดี เช่น การหลงทางในป่าลึกย่อมจะหาหนทางกลับออกมาได้ แต่ถ้าหากว่าหลงตัวเองเข้าไปแล้วยิ่งแย่ จะพบกับความยุ่งยากลำบากใจที่หลัง ฉะนั้นไม่บังควรอย่างยิ่งจะมาหลงตัวเอง เดินหลงป่าแม้ว่าจะนานถึงยี่สิบกว่าวันยังสามารถหาหนทางกลับคืนมาบ้านได้ แต่ถ้าหากว่าหลงใจเห็นถูกเป็นผิด และหลงด้วยความอยากค้นหา เป็นสิ่งที่ยากจะรังให้กลับคืนมาได้ หลักธรรมที่ปรากฏในบทคำวบทนี้ คือ ความหลงผิดตรงกับพระไตรปิฎกมูลสูตร (อง.เอกก. (ไทย) 20/70/275)

“พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย อกุศลมูล (รากเหง้าของอกุศล) 3 ประการนี้ อกุศลมูล 3 ประการ อะไรบ้าง คือ 1. อกุศลมูล คือ โลภะ (ความอยากได้) 2. อกุศลมูล คือ โทสะ (ความคิดประทุษร้าย) 3. อกุศลมูล คือ โมหะ (ความหลง)”

“โลภะจัดเป็นอกุศลมูล กรรมที่บุคคลผู้มีโลภะทำทางกาย วาจา และใจจัดเป็นอกุศลกรรม แม้กรรมของบุคคลผู้มีโลภะ ถูกโลภะครอบงำ มีจิตถูกโลภะกลุ้มรุม ก่อทุกข์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้อื่นด้วยเรื่องที่ไม่จริง ด้วยการเบียดเบียน จองจำ ให้เสียทรัพย์ ติเตียน หรือขบไล่ โดยอวดอ้างว่า “เรามีกำลัง ทรงพลัง” ก็จัดเป็นอกุศลกรรม บาปอกุศลกรรมจำนวนมากเหล่า

นี้ที่เกิดจากโลภะ มีโลภะเป็นเหตุ มีโลภะเป็นแดนเกิด มีโลภะเป็นปัจจัยย่อมเกิดมีแก่บุคคลผู้มีโลภะนั้นด้วยประการฉะนี้

โทสะจัดเป็นอกุศลมูล กรรมที่บุคคลผู้มีโทสะทำทางกาย วาจา และใจจัดเป็นอกุศลกรรม แม้กรรมของบุคคลผู้มีโทสะ ถูกโทสะครอบงำ มีจิตถูกโทสะกลุ้มรุม ก่อทุกขให้เกิดขึ้นแก่ผู้อื่นด้วยเรื่องที่ไม่จริง ด้วยการเบียดเบียน จองจำ ให้เสียทรัพย์ ติเตียน หรือขับไล่ โดยอวดอ้างว่า “เรามีกำลัง ทรงพลัง” ก็จัดเป็นอกุศลกรรม บาปอกุศลธรรมจำนวนมากเหล่านี้เกิดจากโทสะ มีโทสะเป็นเหตุ มีโทสะเป็นแดนเกิด มีโทสะเป็นปัจจัยย่อมเกิดมีแก่บุคคลผู้มีโทสะนั้นด้วยประการฉะนี้

โมหะจัดเป็นอกุศลมูล กรรมที่บุคคลผู้มีโมหะทำทางกาย วาจา และใจจัดเป็นอกุศลกรรม แม้กรรมของบุคคลผู้มีโมหะ ถูกโมหะครอบงำ มีจิตถูกโมหะกลุ้มรุม ก่อทุกขให้เกิดขึ้นแก่ผู้อื่นด้วยเรื่องที่ไม่จริง ด้วยการเบียดเบียน จองจำ ให้เสียทรัพย์ ติเตียน หรือขับไล่ โดยอวดอ้างว่า “เรามีกำลัง ทรงพลัง” ก็จัดเป็นอกุศลกรรม บาปอกุศลธรรมจำนวนมากเหล่านี้เกิดจากโมหะ มีโมหะเป็นเหตุ มีโมหะเป็นแดนเกิด มีโมหะเป็นปัจจัยย่อมเกิดมีแก่บุคคลผู้มีโมหะนั้นด้วยประการฉะนี้”

2) บทขอ บทขอที่มีเนื้อหาสวดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่

ขอศีล 5 ทำนองเพลงอื้อ โดยแม่ครูสายทอง ทองเจริญ (สายทอง ทองเจริญ, 2562)

กำสอนพระพุทธองค์	เป็นหลักมั่นคงสัตย์ซื่อ
หื้อเฮาได้จำได้จื้อ	ประพฤติดีในความดี
ระยะเวลาเนิ่นนาน	มาตั้งสองพันกว่าปี
ตลอดกุ่มเงินจิว	ทรงพระคัมภีร์สอนสั่ง
ข้อที่หนึ่งป่านา	ท่านยกเอามาเป็นดีตั้ง
บ่ฮื้อเอาเป็นแบบอย่าง	เพราะมันเป็นสิ่งปดื
ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต	หื้อคิดหลักเลี้ยงถอยหนี
จะตกหม้ออเวจี	ตัวอย่างเป็นมีหื้อพ่อ
ศีลข้อสองอินนา	ท่านสอนเอามาใจใจ
ห้ามลักของน้อยของใหญ่	เอาของเป็นเป็นของเขา
บ่าวาของน้อยของนัก	บ่าหื้อไปลักของเขา
บ่าวาช่วงชิงวิ่งราว	ขโมยลักเอาของท่าน

บ่าหื้อลักควายลักงัว
 ของนอกบ้านในบ้าง
 บะหื้อขโมยลักทรัพย์
 บ่าว่ารถเครื่องรถยนต์
 ศิลข้อสามกำเม
 เป้นตึงห้ามแต่เล่า
 บ่าห้ามกิเลสเฮาไว้
 คิदनอกใจผัวใจเมีย
 ถ้าไฟผิดศิลข้อสาม
 จำมบาลจะลาก
 จะได้ไปขึ้นตันจิว
 มีกำปากเหล็กปากตอง
 ศิลข้อสี่มูสา
 บ่าหื้อไปจูเป็นโชด
 จูหื้อเป็นได้เสียทรัพย์
 จูเสียแก้วแหวนเงินทอง
 ศิลข้อห้าสุรา
 อย่าได้ลวงละเมิด
 ยังว่าเอากินเข้าปาก
 จ้างเตียวไซเซไปมา
 บ่าว่ายาฝิ่นกัญชา
 จะหายนะวายวอด
 กินแล้ววอดเก่งอดกล้ำ
 จำมบาลจะเอา
 หื้อจำศิลภาวนา
 นับถือศิลห้าหื้อเคร่ง
 ถือป่าอากำมูสุ
 แก้วสามประก่านคุ้มครอง

ขอหื้อได้กลัวได้ผ่าน
 ตีมีเจ้าของบุคคล
 บ่าหื้อได้รับของโจน
 จะได้มีผลรับบาป
 อย่าได้หันเหเนอเจ้า
 อย่าไปเล่นจูสุเมีย
 มันจะเหมือนฝ้ายหลงเปีย
 ชอบหม้วนวเนียบเปียใหม่
 จะได้รับกรรมวิบาก
 เป้ไปขึ้นหนามตันตอง
 บ่าได้ผิดพลีจ้องทอง
 จะคอยจ้องมองลงโตษ
 บ่าฮื้ออู้จำพูดปด
 จูเสียเบี่ยหอยเงินทอง
 จูหื้อเป็นได้เสียของ
 จะต้องสนองรับบาป
 ขอไผอย่าได้เลยเถิด
 ห้ามไปดื่มเหล้าเมายา
 แล้วมันไปเมาตีชา
 ก่อเพราะสุราเป็นเหตุ
 ผงขาวยาบ้าตลอด
 บ่าหื้ออดมหลอดดมกาว
 ไล่บูบไล่ฆ่าสามหา
 น้ำฮ้อนในเต้าเข้าหลั่ง
 กำศาสนาบานแบ่ง
 เอาเป็นร่มแก้วโพธิ์ทอง
 มันตึงปลูบหมอง
 ป้อครูสายทองไหว้กราบ

บทชอด้กล่าวเบื้องต้นจะมีการสอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในหลักเบญจศีล (ศีลห้า) ตรงกับอังคุตตรนิกาย (อง.ปญจก. (ไทย) 22/172/288) ซึ่งเป็นศีลธรรมเพื่อการครองเรือน เป็นศีลเบื้องต้นของพุทธศาสนิกชนนำไปประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิตของสังคมได้อย่างมีความสุขและสังคมนั้นๆ ก็จะสงบสุขไปด้วย เนื้อหาของบทชอนั้นได้นำเอาหลักธรรมมาผสมผสานเข้ากับการดำรงชีวิตของประชาชนสมัยใหม่ทำให้เข้าใจในหลักธรรมได้ง่ายและเกิดความสุขสนุกสนานรื่นเริง การเขียนบทชอศิลป์ผู้แต่งได้แต่งบทชอเป็นทำนองเพลงอื้อภาษาที่ใช้ขับขานบทชอส่วนมากจะเป็นภาษาพื้นบ้านล้านนาในการขับขานนั้นอาศัยการพ้องเสียงเป็นหลัก ภาษาในท้องถิ่นบางคำเมื่อเขียนเป็นภาษาไทยจึงไม่ตรงตามหลักไวยากรณ์ของการเขียนภาษาไทย เช่น “เป็น” ถ้าเขียนว่า “เป็น” เสียงขับขานก็จะเพี้ยนไป หรือคำว่า “ป้อ” ถ้าเขียนเป็น “พ่อ” เสียงจะเพี้ยนไป ซึ่งไม่ใช่ภาษาล้านนาและไม่เป็นบทชอล้านนาที่แท้จริง ศิลปินจึงเขียนบทชอให้เข้ากับการพ้องเสียงเป็นหลัก ดังนั้นหลักธรรมในเรื่องนี้จะสอนให้รู้ว่าให้ละจากการทำชั่วให้กลัวบาป ซึ่งเป็นหลักธรรมของการครองเรือน โดยศีลเบื้องต้นของพุทธศาสนิกชนควรถือปฏิบัติ นั้นเรียกว่า เบญจศีล

3) บทเพลงคำเมือง เพลงศีล 5 โดยวงการันตี (วงการันตี, 2555)

ศีลข้อ 1 ปาณา

ศีลข้อหนึ่ง ปาณา องค์พระพุทธานำห้าม บ่หื้อไผได้เพี้ยงพล้า ล้วงล้ากระด้าทำลาย ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ตัวน้อยตัวนิตตั้งหลาย ถ้าเฮาไปฆ่ามันตาย จะได้ไปฮักกรรมต่อ

จากบทเพลงศีลข้อ 1 ปาณา ศิลปินได้สอดแทรกหลักเบญจศีล (ศีลห้า) ข้อที่ 1 ปาณาติปาตา เวรมณี สิกขาปทสมาทียามิตรกับปาณาติปาตสูตร พระไตรปิฎกเล่มที่ 21 หน้า 97 เราจักถือศีลโดยเว้นจากการเบียดเบียนชีวิต แผ่งค์ไผ่ไว้ในเนื้อเพลงเพื่อให้ผู้ชมผู้ฟังได้มีจิตสำนึกถึงการกระทำของตัวเองให้รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ถึงแม้ผู้ที่ถูกเบียดเบียนจะเป็นสัตว์แต่ก็มีจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด รักตัวกลัวตายเหมือนกัน ที่สำคัญบาปกรรมที่ตัวเองได้กระทำลงไปก็จะมาสนองกรรมกับตัวผู้กระทำในไม่ช้า เมื่อคนเรามีจิตสำนึกแล้วก็จะไม่ละเมิดศีลข้อนี้

ศีลข้อ 2 อทินนา

ศีลข้อสองคืออทินนา องค์พระพุทธานำทรงสอนไว้ บ่าหื้อเฮาหันแก่วัยแก่ได้ทำเป้นผู้ร้ายขโมยโจยจัน ตึงบ่ว่าเขมเล่มีฝ้ายเส้น ห้ามแอบซ่อนเร้น เอามาเป็นของตน นน..แม่..นนกรรมจะเวียนวน ถึงตัววันหนึ่ง ช่วงชิงวิ่งราว ฆ่าเจ้าเอาของ มุ่งร้ายหมายปอง เอาของผู้อื่น จะตกอเวจีบ่หมีวันพ้น หื้อคั่นปีกได้มาเกิด แถมนายิ่งไปลักทรัพย์ ของวัดของวา จะม้วย

มรณาจะกลายเป็นเปรต

จากบทเพลงศีลข้อ 2 อทินนา ศิลปินผู้แต่งได้สอดแทรกหลักเบญจศีล (ศีลห้า) ข้อที่ 2 อทินนาทานา เวรมณี สิกขาปทสมาทียามิ ตรงกับวิภังคปกรณ์ พระไตรปิฎกเล่มที่ 35 หน้า 423-425 เราจักถือศีลโดยเว้นจากการเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ โดยสอดแทรกเนื้อหาให้มีจิตสำนึกว่าไม่สมควรเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะมีราคามากน้อยเพียงใดถ้าเจ้าของไม่อนุญาตนับแต่เรายังประพฤติดิตศีลข้อที่ 2 สักวันหนึ่งถ้าจะตามทันคนอื่นอาจจะมาลักขโมยทรัพย์สินของเราที่เราหวงแหนก็เป็นได้

ศีลข้อ 3 กำเม

ก้อยฟังนาอวอาหนุ่มเต๋า ศีลธรรมพระเจ้า ข้อสาม กำเม อย่าได้หันเห เมาเมียจาวบ้าน หื้อกลัวหื้อหย่าน ศีลข้อกำเม

จากบทเพลงศีลข้อ 3 กำเม รวมทั้งภาพและวิดิทัศน์ศิลปินผู้แต่งได้สอดแทรกหลักเบญจศีลคือศีล 5 ข้อที่ 3 กำเมสุมิจฉา จาราเว ระมะณี สิกขา ปะทังสะมาทียามิตรงกับที่ ฌานิกาย ปาฎิกวรรค พระไตรปิฎกเล่มที่ 11 หน้า 226 เราจักถือศีลโดยเว้นจากการประพฤตินี้ไม่เหมาะสมทางเพศ โดยไม่ประพฤติดิตในกาม ถ้าหญิงหรือชายมีคู่ครองอยู่แล้ว ก็ไม่ควรประพฤติดิตในกาม ถ้าผู้อื่นมาละเมิดคู่ครองของเรา เราก็จะรู้สึกเสียใจ ตรงกันข้าม ถ้าเราไปละเมิดคู่ครองของผู้อื่น เขาก็จะเสียใจเช่นกัน

ศีลข้อ 4 มุสา

ศีลข้อสี่นี้บ่หื้อมุสา ต่างๆนานากำจำกำอู้ หื้อเป็นได้หลงหื้อเป็นได้หลู่ บ่หื้อเฮาฟู้ ปั้น ปลอกหลอกลง จู้เป็นเสียทรัพย์สิน ของฮักของหวง ขี้วอกหลวกลง หวังเอาแต่ได้ จะตกอบายในหมอน้ำฮ้อน

จากบทเพลงศีลข้อ 4 มุสา ศิลปินผู้แต่งได้นำทั้งภาพและวิดิทัศน์ สอดแทรกหลักเบญจศีลข้อที่ 4 มุสาวาทา เวรมณี สิกขาปท สมาทียามิ ตรงกับมุสาสูตร พระไตรปิฎกเล่มที่ 21 หน้า 97 เราจักถือศีลโดยเว้นจากการกล่าวเท็จโดยสอดแทรกเนื้อหาและให้ความสำคัญกับการพูดเท็จการกระทำใดๆจะผิดหรือถูกจะจริงหรือเท็จถึงแม้ว่าไม่มีใครรู้แต่ตนเองก็ต้องรู้จะนั้น การพูดเท็จก็เป็นตราบาปที่ติดอยู่ในใจไปตลอด

ศีลข้อ 5 สุราเมรัย

สระเอหอลอสระอา ไม้โทคือสุรา เหล้าแดงเหล้าขาว กินไปแล้วเต๋วเป็นสะเดา เวลาเมาเป็นบ่หื้อซบรด มันผสมเลือดนก เลือดหนู ผสมเลือดงู ละเต๋วโง้งเต๋วก็ดพองถูกรถจ

นพองไปจันใสรด ทานหื้อเฮางดตีมสุรายาเมา

พระพุทธองค์ ทรงสอนหื้อทราบ จ้างหลงทำบาป และผิดกฎหมาย จะเยี่ยงหื้อเสีย สุขภาพร่างกาย ทำหื้อจิตใจ เหี้ยมโหดโกรธกล้า กินเหล้าไปแล้ว ตึงบ่ากลัวไผ ย้วยท่าลาย อวดดีดีต้า จ้ม..แล..นอ

จากบทเพลงศิลป์ข้อ 5 สุราเมรัย เพลงสุราพาวิเวกและเพลงคนรุ่นใหม่ จากบทเพลงศิลปินผู้แต่ง ได้สอดแทรกหลักเบญจศีล (ศีลห้า) ข้อที่ 5 สุราเมรัยมชขปมาทภูฐานา เวมณี สิกขาปทสมาทียามิ ตรงกับที่ชานิกาย ปาฏิกวรรค พระไตรปิฎกเล่มที่ 11 หน้า 164-166 เราจักถือศีลโดยเว้นจากการบริโภคสุรายาเมาอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท โดยแทรกเนื้อหาให้มองเห็นโทษของการเสพสิ่งมีเมา เช่น สุรา ยาเสพติดและได้เตือนสติของผู้หลงเสพ พร้อมทั้งวิยรรยคุณใหม่

แนวทางการส่งเสริมจิตลัณนาเชิงพุทธ

กล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาแบบพื้นเมืองช่วยขัดเกลาและเสริมสร้างบุคลิกภาพของชาวล้านนาให้เป็นผู้มีความสุขุม นุ่มนวล ไม่ผลีผลาม โวยวาย อาฆาต โหดร้าย บุคลิกที่มีแต่ความอ่อนโยน การถ้อยทีถ้อยอาศัยเป็นทรัพย์อันประเสริฐ เป็นมรดกตกทอดมาถึงชาวล้านนาปัจจุบัน บทขอ คำว่จี้ และคำสอนของพระพุทธศาสนานำมาถ่ายทอดเป็นบทเพลง ซึ่งในบทเพลงจะมีทั้งเนื้อร้องและบทพูด เพื่อให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ให้เข้าใจง่ายและสนุกสนาน ทำให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิตของคนล้านนาเรา เพลงที่มีเนื้อร้องเป็นภาษาถิ่นล้านนา ซึ่งกล่าวได้ว่ามีกำเนิดและพัฒนาการส่วนหนึ่งต่อเนื่องมาจากเพลงพื้นบ้าน เพลงคำเมือง ซึ่งผู้เขียนได้เสนอแนวทางส่งเสริมจิตลัณนาเชิงพุทธ ไว้ดังนี้

1. สถานที่เรียนรู้และแหล่งเรียนรู้จิตลัณนา

บ้านครูภูมิปัญญา ศูนย์เรียนรู้พ่อครูแม่ครูขอ บุญศรี รัตนัง สายทอง ทองเจริญ เอื้องคำ รัตนกุล วัด และโรงเรียนต่าง ๆ ได้จัดการเรียนการสอนดนตรีและการแสดงในวัฒนธรรมล้านนาให้แก่เด็กนักเรียนเพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้นครู อาจารย์ ผู้สอน ยังได้สร้างนวัตกรรมด้านดนตรีและการแสดงในวัฒนธรรมล้านนาเพื่อนำมาใช้ในการเรียน การสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ด้านศิลปะในโรงเรียนต่าง ๆ ในภาคเหนือ

2. วิทยากร ศิลปิน และครูภูมิปัญญา

1) พระครูโกวิทธรรมโสภณ (ศรีพ้อง โกวิท) เกิดวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2494 ปัจจุบัน อายุ 65 ปี 45 พรรษา การศึกษา พธ.บ.(กิตติมศักดิ์) นักธรรมชั้นเอก ปัจจุบันเจ้าคณะ

ตำบลหนองแห่ย์ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่, เจ้าอาวาสวัดร้องเม็ง

2) นายจันทร์ หน่อท้าว เกิดวันที่ 9 กันยายน พ.ศ.2471 ปัจจุบันอายุ 88 ปี บ้านเลขที่ 20 หมู่ 8 บ้านป่าแดง อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน

ภาพที่ 1 พ่อครูบุญศรี รัตนัง

3) นายบุญศรี รัตนัง เกิดวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2496 ปัจจุบัน อายุ 64 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอสันทราย ในปี พ.ศ.2556 ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 83 ศูนย์สืบสานรอยล้านนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น รัตนังเสียงซิงสตูดิโอ บ้านหนองเต่าคำ หมู่ที่ 2 ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ รหัสไปรษณีย์ 50210

ภาพที่ 2 พ่อครูสายทอง ทองเจริญ

4) นายสายัณห์ คำทิพย์โพธิ์ทอง (สายทอง ทองเจริญ) ชื่อในการแสดง แซ่ม ชู
ซาส์ วงการันตี เกิดเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2490 อายุ 70 ปี ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 22/2 หมู่ที่ 5
บ้านป้อก ตำบลสะเมิงเหนือ จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 3 พ่อครูประพันธ์ แก้วเก

5) **ครูประพันธ์ แก้วเก** ชื่อในการแสดง ลุงใจ วงการันตี เกิดเมื่อวันพุธที่ 11 มกราคม พ.ศ.2499 อายุ 61 ปี ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 115 หมู่ที่ 7 บ้านปาลาน ตำบลสองแคว อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ จบการศึกษาปริญญาโท สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น

ภาพที่ 4 แม่ครูเอื้องคำ รัตนกุล

6) **แม่ครูเอื้องคำ รัตนกุล** ชื่อในการแสดง เอื้องคำ ขัษขานซอพื้นเมือง เกิดเมื่อวันพุธที่ 6 มิถุนายน พ.ศ.2501 อายุ 61 ปี ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 23 หมู่ที่ 4 ตำบลดอยหล่อ อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ จบการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดป่าสัก ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

3. หลักสูตรการเรียนการสอนด้านคีตล้านนา

หลักสูตรด้านคีตล้านนาเป็นการผลิตนวัตกรรมที่ใช้เป็นสื่อสำหรับการเรียนการสอนดนตรีและศิลปะการแสดงด้านวัฒนธรรมล้านนา เพื่อใช้ในการเรียนการสอนกลุ่มสาระศิลปะ (ดนตรีและนาฏศิลป์) ความพร้อมในด้านครูผู้สอน ครูผู้สอนต้องมีความรู้ ความสามารถ ดนตรีและศิลปะการแสดงด้านวัฒนธรรมล้านนา ความพร้อมในด้านอุปกรณ์ เช่น เครื่องดนตรี ความพร้อมของผู้เรียน สร้างหลักสูตร กำหนดวัตถุประสงค์และเนื้อหา การสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนดนตรีและศิลปะการแสดงด้าน วัฒนธรรมล้านนา ต้องสอดคล้องกับความพร้อมต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว

4. ผู้เรียนและการถ่ายทอดด้านคีตล้านนา

ในการเรียนการสอนได้ส่งเสริมโดยใช้วิธีแทรกหลักสูตรคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาในการสอนบทเพลงหรือบทขอในการสอนเยาวชนสอนเพื่อการศึกษา ดนตรีและการแสดงในวัฒนธรรมล้านนาได้เข้ามามีบทบาทในด้านการเรียนการสอนในการศึกษาระบบโรงเรียนของการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดภาคเหนือมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้มีการสอนสาระเพิ่มเติมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดรายวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระต่าง ๆ การกำหนดโครงสร้างหลักสูตรของสถานศึกษา สถานศึกษาสามารถกำหนดจำนวนชั่วโมง วิชาพื้นฐาน วิชาเพิ่มเติม และกิจกรรมมากกว่าที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดไว้ได้ตามความเหมาะสม ซึ่งกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม สุนทรียภาพ ความ มีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ ดังนั้น กิจกรรมศิลปะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนโดยตรงทั้งทางด้านร่างกายจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ตลอดจนนำไปสู่การพัฒนากระบวนการรับรู้ทางศิลปะ การเห็นภาพรวม การสังเกต รายละเอียด สามารถค้นพบศักยภาพของตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ ด้วยการมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัยสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข

5. เวทีแสดงและฐานข้อมูล

การแสดงงานต่างๆ ได้เผยแพร่คิตในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ในสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ ส่งเสริมแทรกหลักสูตรคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาในคีตล้านนา ส่งเสริมศิลปินใช้บทขอหรือบทเพลงธรรมะ ในงานบุญต่างๆ เยาวชนมีใจรักและห่วงแหนเพลงพื้นบ้าน ได้ส่งเสริมให้ยึดเป็นอาชีพ ส่งเสริมด้านอาชีพที่เป็นคีตล้านนา ประเภทคีตล้านนา 1) เพลงคำเมือง 2) ขอคำเมือง 3) การขับประเภทอื่นๆ และแนะนำลูกศิษย์การสร้างอาชีพ

ปัจจุบันมีการตื่นตัวในการอนุรักษ์ และเผยแพร่ดนตรีและการแสดงในด้านวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งมีประโยชน์ทำให้เยาวชนในเขตภาคเหนือมีความสามารถและมีจิตสำนึกในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมด้านดนตรีและการแสดงของท้องถิ่นล้านนา

องค์ความรู้จากการศึกษา

องค์ความรู้จากการศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมคีตล้านนาเชิงพุทธ
สามารถสรุปได้ดังนี้

แนวทางการส่งเสริมคีตล้านนาเชิงพุทธ มีองค์ประกอบอยู่ 5 ประการ คือ 1. สถานที่เรียนรู้และแหล่งเรียนรู้คีตล้านนา 2. วิทยากร ศิลปิน และครูภูมิปัญญา 3. หลักสูตรการเรียนการสอนด้านคีตล้านนา 4. ผู้เรียนและการถ่ายทอดด้านคีตล้านนา และ 5. เวทีแสดงและฐาน

ข้อมูล องค์ประกอบทั้ง 5 ประการนี้ มีส่วนสำคัญที่จะต่อยอดสืบสานคีตล้านนาให้คงอยู่ต่อไป

สรุป

เพลงพื้นบ้าน เช่น จ้อย ค่าว ซอ ลูกทุ่งคำเมือง และอื่นๆ บ่งบอกถึงวิถีชีวิตของคนในสังคมโดยเฉพาะสังคมล้านนามีหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาสอดแทรกอยู่ในเนื้อเพลง และมีการใช้ภาษาล้านนาซึ่งเป็นภาษาประจำถิ่นในการนำเสนอ เมื่อเราได้ฟังแล้วจะทำให้เรามีความรู้สึกรักในภาษาถิ่น รู้สึกหวงแหน และอยากอนุรักษ์ ศิลปะเพลงพื้นบ้านให้ลูกหลานคนรุ่นใหม่ หลักธรรมที่สอดแทรกในเพลงพื้นบ้านจะทำให้เรารู้ว่าสิ่งใดที่กระทำลงไปทั้งๆ ที่รู้ว่าสิ่งนั้นผิดศีลธรรม แต่เรายังทำอยู่ จะทำให้ได้รับผลกระทบตามที่ตนเองกระทำ ทำให้ผู้ชมผู้ฟังมีสำนึกถึงบาป บุญ คุณ โศภ นั้บว่าเป็นศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่นที่สมควรส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาเพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้รับชมและสัมผัสศิลปวัฒนธรรมอันดีงามนี้ไว้และสืบทอดกันต่อไป

บรรณานุกรม

- กาญจนา อินทรสุนานนท์. (2525). **เพลงปฏิพากย์ บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวบ้านไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- พรพรรณ วรรณ. (2542). **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่ม 9**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสารานุกรม วัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรง พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุคส์.
- สายทอง ทองเจริญ. **บทซอ เรื่อง คีล 5. 2562**. วังการันตี. ชุดคีลห้า. 2555.
- สุกรี เจริญสุข. (2533). **แนววิเคราะห์เพลงพื้นบ้านกับเพลงลูกทุ่งในเส้นทางเพลงลูกทุ่งไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- อำนวย กล้าพัต. (2559). **คำคมล้านนาภาษาปราชญ์ชาวบ้าน (คำบะเก๋า)**, เชียงใหม่: โรงพิมพ์ แม็กซ์พริ้นติ้ง.
- เพลงพื้นเมืองในภาคเหนือ. (2562). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/phayaolannastyle/phelng-phun-> [5 กันยายน 2562].